

Protokol nahrávky*

Pamětník: prof. PhDr. Vladimír Mikeš

Natočeno: 18. 3. 2016 v Chocni

Natočil a zpracoval: Vilém Faltýnek

* Protokol nepředkládá ověřená fakta. Reprodukují informace v té podobě, jak je uvádí narátor, a to včetně jeho hodnocení. Případné vnější faktické korekce nebo zpřesnění jsou odlišeny hranatými závorkami.

1. NAHRÁVKA	
0:00:00	Úvod, historie rodinného domu, vztah ke kraji východních Čech. Rodiče pocházeli z nedalekého okolí. Matčin otec byl kamnář z Litomyšle. Napsal cyklus poem, původně neveřejných, v nichž zachycuje genealogii svého rodu. Kraj ho formoval, řeka Tichá Orlice. Vzpomínka na výpravu k pramenům řeky. Vztah k lesu, téma času, „les jako ontologie času“. Arpino v Itálii, akce Báseň kamene (Mastroianniho nadace), napsal pro ně báseň. Vše v knize Pozdní sběr, otevřená zpovědi, nechtěl je původně vydat, ale přesvědčil ho Jan Němec z Hosta, aby je publikoval časopisecky, vzbudilo to zájem Zlína, tam vyšly básně knižně v roce 2015. Děleno do dvou částí.
00:15:19	Báseň „Tichá Orlice jmenuje se řeka“ (četba básně). Komentář k básni, je vytesaná v mramoru v Arpinu. Vztah ke kraji. - Rodiče. Narozen 11. 8. 1927, otec byl strojuvůdce, maminka vyrostla ve Vamberku, uměla vamberskou krajku, byla v domácnosti. VM vyrostl ve strachu z války. Otec František, vyučený zámečník, byl odveden do 1. světové války, jako železničář byl v zázemí. Bratři (Karel, Jaroslav a Jindřich) byli na frontě. Nejmladší Jindřich v Srbsku, byl snoubenec matky. Jindřichův válečný příběh, zběhl, zemřel na ostrově Asinara na cholery. Považuje ho za svého „otce in spe“. Zpracoval v prozaickém rukopisu Čtveročas. - Matka Františka Stejskalová. Vzpomínka na dědečka Stejskala. Rodiče babičky Stejskalové emigrovali do Ameriky. Dědeček z otcovy strany psal básně, i Jindřich psal, je tu rodinný vliv.
00:31:31	Sourozenci VM – starší bratr, mladší zemřel v raném dětství. V letech 1933 – 1946 gymnázium ve Vysokém Mýtě, dětství pod vlivem války. Na gymnáziu učil Otmar Vaňorný, škola měla vysokou humanistickou tradici, další osobnosti Josef Kolář, ředitel gymnázia, František Kukrál, Karel Fink, Václav Šejvl, Karel Jedlička aj.... Jako student projevoval tendenci k literatuře, měl potíže s matematikou. Ve válečných letech chyběla perspektiva, VŠ byly zavřené... Byl volán k Technische Nothilfe, aby kopal zákopy. Jeho bratranec tam zemřel. Hledal způsob, jak se tomu vyhnout, naštěstí skončila válka. Učitel Fink, vzpomínka na Šrámkovu báseň o gymnazistech na frontě. Jedna z básní v Pozdním sběru zachycuje osobní konflikt s latiníkem, který ho pronásledoval. Na jeho obhajobu se postavila spolužačka Eva Tesařová. Emigrovala, náhodné setkání v roce 1968 ve Švýcarsku. Matematik Josef Louvar, byl shovívavý.
00:48:09	Vztah k divadlu v gymnaziálních letech. Vyrostl na poezii, zájezdová představení z Hradce, ale moc toho nebylo. Udržovala je literatura, hudba. Hrál na violoncello, muzikantský kraj. Touha po opsání, už na gymnáziu psal. O divadle toho moc nevěděl. Cenzura divadlo dusila, hudba na tom byla líp. Dědeček z Vamberka byl ochotník, zasažena byla i matka. Po válce zážitek Manon Lescaut, Nezvala nemusel. Četl Horu. Přes Zápisník se dostal k F. X. Šaldovi, přečetl celou jeho tvorbu. Básníkem generace byl Orten. K divadlu se dostal až přes překlady divadelních her. - Studium srovnávací literatury u Václava Černého, čeština, francouzština, španělština, portugalská. Šťastné chvíle, citace z básně. Černý zasel touhu po poznání. Špatně se s ním vcházelo. Po vyhození Černého s ním udržoval kontakt. Když VM zemřela žena, zůstal sám s dvěma malými dětmi, Černý radil, aby nepodepisoval Chartu. -

	Překládal pro Václava Černého verše de Sanctise. Požadavky Černého jako pedagoga byly veliké. Nabité posluchárny, po válce ohromný zájem. Gymnázium v něm zanechalo smysl pro mluvené slovo. Když v rozhlasu hráli jeho první hru Moře a slunce, učitel Fink mu napsal dopis.
01:02:08	Jako středoškolák recitoval, jeho první vystupování. Žádná scéna není nevinná (vliv francouzské filozofie), herecká „hypostaze je touhou po moci“. Na toto téma je jeho rozhlasová hra Beatrice, vliv Danta. Byla „protiröserovská“. Velká Dantova škola. Jak překládal pro Mladou frontu Dantovo Peklo. Objevil, že významnou roli hraje v jeho textu mužný trochej. Nevěděl, co podepisuje. Hrozilo, že to nestihne, a náhle k němu text „začal mluvit“. Jazyk je spojen s tělesností, u Moliéra se naučil poznat, jestli autor text tvořil v sedě nebo ve stoje. - Jakou měl za války představu o svém dalším životě, kdyby nebyla vysoká škola? Fabrika na letadla Mráz, pracovala tam celá Choceň. Do fabriky šel nakonec ne tehdy, ale až po roce 1968, když přišel o zaměstnání (kvůli skutingu). Oddíl Habři, před rokem 1968 ho dokonce i vedl. Za války zakázáno. Zážitky na celý život, vymyslel i veršovaný pokřik.
01:15:06	Za války bylo popraveno devět spolužáků (ve skupině byl i Jiří Honzík), gestapo je vybralo v lavicích, dostali trest smrti, jmenovitě Bond'a Bárta, po válce četl jeho zápisky a dopisy. Ve vězení se Bárta nechal pokřtít. Je nepopsatelné, v čem žili. Nikdo nevěděl, co bude. Totální nasazení u Technische Nothilfe. - Když dokončil fakultu, našel místo v konstrukci jatečních strojů. Nechtěl vstoupit do ČSM. U Alberta Pražáka udělal doktorát, ten mu napsal různá doporučení, ale přesto ho nikde nevzali. V Jatečních strojích četl tajně Shakespeara, strávil tam tři čtvrtě roku, až do vojny.
01:22:12	Zkušenost vojny. Jindřichův Hradec. Byl u „odpadové roty“ s faráři a inženýry, první rok byl tvrdý. Za kamaráda psal dopisy milé, využil ten námět ve hře Milostné dopisy, v liberecké premiéře hrál Boris Rösner. Sloužil nejdřív u spojařů, pak přešel na radiostanice. Pluk odjížděl na Šumavu, VM s pár vojáky zůstal u posádky a zajišťoval poštu. Byla to zvláštní epizoda, blízké vztahy, dával kamarádům načerno propustky. Recitační kroužek na vojně, recitovali k výročí Lenina. Jednoho vojáka s falešnou propustkou chytili, dopadlo to dobře. Jako vysokoškolák doučoval důstojníky, kteří neměli maturitu, jedním z nich byl syn prezidenta Novotného. Byl převelen na Vojenskou politickou akademii do Prahy, ke strážnímu oddílu. Na stráž si krátil čas monology z ruských her.
01:37:25	Nutili ho vstoupit do KSČ – jak se bránil. Za odmítnutí hrozilo přeřazení k PTP. Po návratu z vojny hledal zaměstnání, ale neměl potvrzení z SČM. Byl bez peněz, bydlel v malém podnájmu u staršiny. Zkoušel to na Akademii věd. Osidla se stahovala, snažil se uniknout, aby nemusel do KSČ. Perzekuce začaly znovu v roce 1968, to už měl děti.
01:46:37	Zkušenost s překladem Danta: po určité době to šlo samo, jako by se autor otevřel, VF cítí v textu přesah fyzického konání. Moliére ho naučil, co je to verš-gesto. Překlad se někdy nepovede, jindy je to zvláštní, úžasná záležitost. Překládání italského básníka Eugenia Montala. Byl u něj na návštěvě. Přednesl Montalovi autorovi ukázkou z Halasovy poezie v italštině – slyšel v něm Janáčka. Vztah VM k Leoši Janáčkoví, „jádro české řeči není v akordu, je v nápěvku.“ Tento způsob překládání je fyzicky vyčerpávající. Přeložil Dantovo Peklo. Tehdy by mohl pokračovat Očistcem a Rájem, ale nebylo to tehdy možné. V edici Klub přátel poezie vyšla zkrácená verze Božské komedie. V současné době už se do toho znovu nechtěl pouštět. Smlouvu vyžadoval až při odevzdání překladu, ne dřív, mít smlouvu dřív je závazek. Zájem kladenského divadla o hru Tirsa de Moliny. Neuvědomují si, jakou práci to od překladatele vyžaduje. Zkušenost překladatele Kopty, který nestihl Musseta přeložit do termínu smlouvy a doplnil text starým překladem, nestihl ho vyměnit ale ani do korektur, vyšel

	s kusem cizího překladu.
02:00:32	Po návratu z vojny práci nesehnal, zůstal ve svobodném povolání. Pracoval pro Divadlo hudby, pořady Matiné. Do něj přeložil Molinova dona Juana (El Burlador de Sevilla...), to vyvolalo zájem pardubického divadla (Miloš Smetana), byl to jeho první divadelní překlad. Mezitím se ale změnil dramaturg a divadlo ztratilo zájem. Jeho první knižní překlad: Bytovo, Signály s Orlí skály. K téhle práci se dostal přes VPA. Zážitky z vojny. Byli neustále fyzicky unavení. Vztahy s dívkami, mnoho z nich vojnu nevydrželo. Rodinné vztahy mezi vojáky. Příběhy vojáků. - Pořady pro Divadlo hudby. První překlad ze španělštiny byl Espronceda pro Mladou frontu. Jak se dostal k překládání z italštiny. Článek o Ripellinovi do Lidové demokracie, následovalo osobní setkání v Praze. Také setkání s Calvinem. Překlady Pasoliniho, Gramsciho, Calvina... zprostředkované kontakty s básníky Skupiny '63.
02:20:11	Tragické úmrtí manželky při autonehodě v roce 1966, překládání výboru Přerušeny ráj, návštěva Umberta Eca. Večer u vdovy po vydavateli Feltrinelli, VM projevil svůj názor na sovětskou okupaci ze srpna 1968, vyvolal ohlas. Přednášel za italských univerzitách, má spoustu korespondence s mnoha italskými autory. Antologie Šťastná setkání. - Obor studia na FF UK: český jazyk – francouzština. Václav Černý bral až od druhého ročníku. Vedle toho studoval srovnávací literaturu. Zážitek s Václavem Černým, zvláštní nečekaná důvěra ze strany VČ. Kundera si pro Brno objednal překlad Calderónovy hry Život je sen. Po Kunderově vyhazovu se nehrálo, až po mnoha letech v Praze. Knižně 1984. Pistorius ji nastudoval v Realistickém divadle, obtížná spolupráce. Pistoriovi se zdařilo barokní „odstoupení od sebe“. Je to krutá hra. V odeonském vydání na sebe bral překladatelskou smlouvu za Černého, ale měl tam vlastní esej. Neshodli se s Černým v názoru na Calderona.
02:35:50	Lope de Vega – nemá ho v oblibě, je podbízivý, „monstrum“. Dělal milostného sekretáře jistému vévodovi, sbírka se zachovala. Vydal překlad jeho sonetů. Vztah mezi de Vegou a Alarconem. Téma „tělo na scéně“. - Jak přišel na DAMU, proč si vybral mezi Filosofickou fakultou (romanistikou) a Divadelní fakultou právě DAMU. - Kontakty s Octaviem Pazem.
02:45:19	Práce pro Československý rozhlas, jako první hra na čínské motivy Moře a slunce v roce 1959. Později Lorcová Krvavá svatba. Skladateli Františku Kovaříčkovi psal libreto k Aškenázyho Ukradenému měsíci [upřesnění podle: de.wikipedia.org: 1966-1967]. Pro Václava Daňka dělal hodně pořadů poezie. Vlastní rozhlasové hry Geniální padělatel, Beatrice, Černá vdova. Netrap se, buď šťasten. Kdo bere, má za tři – podvržená hra pod pseudonymem Juan Nicola, 1968. Divadelní veršovaná hra jakoby ze španělštiny. Fantastická hra Bílá koule, začátek 70. let, režie Jarda Král. Hry v rukopise: Půjčovna dvojníků. Napsáno pro Činoherní klub, postavy Nina Divíšková, Jan Kačer... Dnes se herec stává dvojníkem sama sebe, Půjčovna dvojníků je hra proti mimézi a proti hypostazi. Hra Anonym, taky rukopis. Hra Mistr Kampanus, psaná taky pro Kačera. Sblížení s Janem Kačerem během pobytu v Jugoslávii, JK ho později pozval na divadelní fakultu.
02:57:51	Po revoluci ho Král chtěl na filosofickou fakultu, Kačer ho lákal na DAMU. O fakultě moc nevěděl. - Hra V. Huga Ruy Blas – hrála se pouze v rozhlase, měla by být i na jevišti. Cid je aktuální hra o Arabech. Spolupráce s divadlem probíhala osobně, chodil na zkoušky. S rozhlasem se spolupráce odehrávala po telefonu. Rukopis se dneska posílá elektronicky. - Práce pro rozhlas je jiná, hlas vtahuje, dualita hlasovosti a vizuálního představení, které v něm budí zábrany. Zřídil katedru divadelní antropologii na DAMU. Zajímá ho hlasová proxemika. Hlas je důležitý, dají se napsat hry o hlasu. Předexpresivita Eugenia Barby. Polemizoval se Slovníkem divadelní antropologie. Téma Salomé – vizuální mocechtivost, Jan Křtitel – hlas odjinud. Vedle

	toho schechnerovská větev: „znějící tělo“. Názor staví na četbě filosofického díla Emmanuela Lévinase. Mladí herci na fakultě, ochota k nahotě, těžké vysvětlování. Dobrá práce s hlasem, například Iva Janžurová.
2. NAHRÁVKA	
03:12:20	Proxemika řeči. V hlase je vzdálenost a intimita hovoru (sémantika blízkosti) – ovlivňuje volbu slov. Lidová poezie je proxemicky blízká. Rozdíly u různých autorů – má i vlastní autorskou zkušenost. Vliv má i kvalita auditoria. Pohybový verš v příkladu z Nerudy.
03:21:16	Přátelství s Václavem Černým. Generační rozdíl nebránil častým návštěvám, osobní korespondenci. VM bral na své jméno Černého překlady (Hippolyte Taina, úvod ke Calderonovi), nabízel mu monografii o Apollinairovi, ale ze zdravotních důvodů to nešlo. Mikeš pak kryl Vladislavův překlad Náměstíčka pro ND a vznikl problém: Vladislav překlad nedodal. VM se raději pokusil to sám dokončit. Režisér Macháček si denně chodil pro práci. Dokončeno den před zahájením zkoušek. Vladislav pak byl dotčen. Pak mu překlad vrátil i Černý. - Práce VM byly zakazovány taky. Rodinná situace po smrti manželky, unikl do Chocně. Skuliny byly, ale perzekuce pořád hrozila. Nechtěl by tu dobu žít znovu. Kryl i Přídala, Petra Koptu, za Ludvíku Kunderu bral. Situace na DAMU v době jeho příchodu: odbojovní kluci, J. N. Piskač a spol. Odboj vycházel od prof. Ivana Vyskočila. - Manželka, stavařka, bylo těžké dětem říct, že maminka zemřela. Neřekl to hned, byla to chyba. Vzpomínka na děti, když byly malé. S druhou ženou má VM třetí dítě. První svatba 1956.
03:43:23	Rok 1968, přednášel v zahraničí, o děti se starala matka VM. Sereni ho pozval do Urbina na přednášku, Giudici ho zval taky. Dostal cenu Eugenio Montale (Premio Montale), předání odložili, aby ji VM mohl jet převzít, byrokratické obstrukce z čs. strany. Dostal později i Ripellinovu cenu a Premio Circe Sabaudia. Návštěvy italských básníků ze zahraničí. V zahraničí by nemohl zůstat. Současná situace evokuje situace z konce 60. let. - Litomyšlský monstrproces se skauty, kteří protestovali proti únoru 1948, kamarád pamětníka („Jirka Mráz“?) dostal trest 14 let, skončil v Jáchymově. Pavel Holý dostal 8 let. I po roce 1954 byly v ČSR strašné podmínky. Sám VM po návratu z vojny neměl co dělat, všechno se učil.
03:59:27	Seznámení s Emanuele Fryntou, nevzpomíná si přesně. Psal mu už posudek na dona Juana (El Burlador de Sevilla...) po návratu z vojny. Možná přes Petra Koptu, vzpomínka na Petra Koptu. Během studií FF UK bylel v Praze u tety. Strýc byl komunista a pracoval na ministerstvu vnitra, nosil domů rozpečetěnou korespondenci různých významných osob – chystali převrat. Pražské bydlení je pro VM trauma. Vystřídal různé podnájemy, stále utíkal do Chocně. V Chocni vyrůstaly děti. Po zákazu činnosti, v roce 1969 stavěl v Praze Na Hřebenkách garáž, chystal se na práci taxikáře, už jezdil. Zákazy překladů. Živil ho Václav Daněk v rozhlase, dával mu práci - pořady poezie. Některé hry, které tehdy přeložil, se vůbec nehrály. Situace překladatele tehdy a dnes. Zkušenost z nedávné doby s inscenací jedné Moliérovoy hry v překladu VM. Slušný přístup třeba v divadle na Smíchově, v Dlouhé atd. V době normalizace byly běžné šíleně dlouhé prodlevy od odevzdání překladu do jeho vydání.
04:15:27	O trvalém zaměstnání na smlouvu neuvažoval, chtěl psát, to by nešlo dohromady. Má rád smysluplnou práci, rád stavěl garáž. Vzpomínka na Rusku, u které bydlel v podnájmu. Byla to vdova po českém legionáři z ruské fronty. Kamarád Petr Kopta. - Vztah ke skautu, aktivity v různých dobách, po válce dal přednost francouzštině, obnova skautského oddílu na konci 60. let. - Zážitek Itálie na konci 60. let, studentské bouře.
04:26:32	(vyprávění na videozáznam) Jak se stal trochu proti své vůli děkanem DAMU.

	Studenti ho přesvědčovali, aby kandidoval na děkana. Zavolali ho na schůzi akademického senátu, vzal to jako poslán. Neměl představu, co ta funkce obnáší. Tři roky úřadování. Podruhé nekandidoval, oddechl si. Proti němu obhajoval druhé funkční období Miloš Horanský. Studenti byli hodně pro VM. Byla to součást obrody fakulty. Chtěl tam vnést myšleni o divadelní antropologii – divadlu má „jít o život“. Později založil katedru divadelní antropologie. Vybudovat tým by trvalo několik let. Do jaké míry se podařilo vnést do studia divadla antropologický akcent. Studenti byli osloveni, dodnes za ním jezdí. Inspirace od Davida Prachaře. VM nepřišel z divadelního prostředí. Poezie není mimetická. U Grotowského (v antropologii) je na prvním místě etický zřetel vystupování na scénu. Do jakého světa herec diváka zatahuje? VM chce mít otevřený prostor (reakce na uzavřené systémy totalit, které zažil). Herec musí být průsvitný, nesmí se zhmotnit, mocensky hypostazovat... Je zděšen situací, kdy „právo na slovo má dnes i ten, kdo nemá co říci“ (odkaz k rozhodnutí francouzského soudu o těch, kdo malují na domy tagy).
04:40:03	Jaké praktické kroky ve funkci děkana řešil. Každý měl o řešení jinou představu. Seznamoval se s americkou antropologií. Vyskočilovský přístup. Objevy antropologů nelze mechanicky přejímat. Antropologové hledali po světových válkách v únavě z Evropy inspiraci jinde. Logos orientálního gesta nelze napodobit. Japonská studentka, přicházela s japonským gestem. Nelze přenášet gesto, o jehož významu nic nevíme. Bezduché tělo je nanic. Dario Fo, myšlenka neformálního hraní, srovnání s Brechtem. Brecht se bojí mimeze. VM viděl představení o pěvkyni Callasové. Zažil vystoupení samotné Callasové v Praze, setkali se.
04:49:04	KONEC